

Kitap Tanıtımı

Dr. Yeşim İSLAMOĞLU
MTA Genel Müdürlüğü, Jeoloji Etütleri Dairesi,
06520-BALGAT/ANKARA

SHULTZ, O. - PILLER, W. E. (Hg), 2001. *Bivalvia neogenica* (Nuculacea-Unionacea). *Catalogus Fossilium Austriae Ein systematisches Verzeichnis aller auf österreichischem Gebiet festgestellten Fosilsen*, Band 1, Teil 1, xlviii + 1- 380 pp., 1 tab., 8 figs., 1- 56 pls. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien (ISBN 3-7001-2982-3).

SHULTZ, O. - PILLER, W. E. (Hg), 2003. *Bivalvia neogenica* (Lucinoidea-Mactroidea). *Catalogus Fossilium Austriae Ein systematisches Verzeichnis aller auf österreichischem Gebiet festgestellten Fosilsen*, Band 1, Teil 2, x + 381-690 pp, 57-95 pls. Verlag der

SHULTZ, O. - PILLER, W. E. (Hg), 2005. *Bivalvia neogenica* (Solenoidea-Clavagelloidea). *Catalogus Fossilium Austriae Ein systematisches Verzeichnis aller auf österreichischem Gebiet festgestellten Fosilsen*, Band 1, Teil 3, v + 691-1067 pp., 60 figs., 96-152 pls. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien (ISBN 3-7001-3499-1).

“Catalogus Fossilium Austria” Avusturya’da bulunmuş olan fosil gruplarını taksonomik yenilikleri de ilave ederek tanıtmayı ve bunların stratigrafik ve paleocoğrafik yayılımlarını ayrıntılı olarak ortaya koymayı amaçlayan bir katalog serisidir.

Bu seri içerisinde, “Neojen Bivalveleri (*Bivalvia neogenica*)”, Avusturya’da bulunmuş Mollusca dalı - *Bivalvia* sınıfına ait örnekleri sistematik sıraya göre anlatmaktadır. Mevcut tür sayısının çok fazla olması nedeniyle, ilgili konular birbirini takip eden 3 ayrı cilt halinde sunulmuştur. Birinci ciltte Nuculacea Unionacea, ikinci ciltte Lucinoidea-Mactroidea ve üçüncü ciltte ise Solenoidea-Clavagelloidea üst familyaları ele alınmıştır.

Eosen sonunda başlayan ve Neojen sırasında da devam eden jeodinamik ve iklimsel süreçler, Alpin orojenik kuşağı boyunca Batı Tetis’in parçalanmasına ve bunun sonucunda da kuzeyde Merkezi ve Doğu Paratetis, güneyde ise Akdeniz olarak adlandırılan yeni denizel alanların oluşumuna neden olmuştur. Denizel alanların birbirleriyle olan karmaşık ilişkileri, sahip oldukları faunanın bir kısmının ekolojik koşullar elverdiği ölçüde karşılıklı olarak göç etmesine yol açmıştır. Denizel alanlar arasındaki bağlantıların başlangıçta zaman zaman, ilerleyen çağlarda ise tümüyle kesilmesi, farklı coğrafik alanlarda endemizm ve dolayısıyla da bir çok fosil grubunun hızla evrilmesine neden olmuştur. Bu gruplar içerisinde *Bivalvia*, söz konusu karmaşık ilişkiler nedeniyle oluşan değişimlerin en iyi gözlemlendiği sınıflardan biridir.

Kataloglarda isimleri geçen bivalve türleri Avusturya sınırları içerisinde bulunmuş olup Merkezi Paratetis’i temsil eden örneklerdendir. Merkezi Paratetis’e özgü bivalve topluluğu içerisinde bulunmuş olan bu türlerden bazılarının Akdeniz kökenli ve tropik/subtropik özellikli denizel türler olduğu göze çarpmaktadır. Erken Miyosen Erken Orta Miyosen devrinde gerçekleşen jeodinamik olaylar ve iklimsel değişimler, deniz seviyesi yükselimine ve bu sayede de çok sayıda tropik/subtropik Akdeniz kökenli türün Merkezi Paratetis’e kadar ulaşmasını sağlamıştır. Devam eden jeodinamik süreçlerdeki paleocoğrafik değişimler, bunlardan stenohalin ve stenotopik türlerin Merkezi Paratetis havzaları içerisinde tümüyle ortadan kalkmasına, örihalin ve öritopik türlerin ortam koşulları elverdiği sürece bir müddet daha kalmasına ve hızla evrilen endemik yeni taxonların Neojen’in geç evrelerinde bir öncekilerin yerini almasına neden olmuştur.

Alpin orojenik kuşağı üzerinde bulunan ülkemizde de, benzer karmaşık süreçler ve ilişkiler gerçekleşmiştir. Özellikle Neojen sırasında ülkemizin hangi paleocoğrafik alana/alanlara dahil olduğu ve denizel ilişkilerin nerelerde ne kadar devam ettiğini ortaya koymak, çözüm bekleyen sorunların başında gelir. Son yıllarda bu yönde çabalar oldukça iyi bilinmektedir.

Lokal anlamda yürütülen bu çalışmaları bölgesel düzeye çıkarmak ve faunal benzerlik ve farklılıkların daha geniş çapta karşılaştırmasını multidisipliner olarak yapmak, sorunların çözümünde atılacak adımlar olabilir. Faunal benzerliklerin karşılaştırılması sırasında Merkezi Paratetis, Doğu Paratetis, Akdeniz, Atlantik, Kuzey Denizi ve Indo-pasifik gibi farklı denizel alanlara ilişkin fosillerin çok iyi bilinmesi gerekir.

Bu anlamda “Neojen Bivalveleri (Bivalvia neogenica)” katalog serisi, okuyucuya Merkezi Paratetis'e ilişkin yeni ve kapsamlı bir bilgi birikimiyle beraber, geniş bir literatürü de sunmaktadır. Katalogların hazırlanması sırasında kullanılan literatür bilgisi ilk cildin başında yer almaktadır. İkinci ve üçüncü ciltlerde, konuya ilişkin yeni literatürlerin ilave edildiği de göze çarpmaktadır. Her cildin kapsadığı üst familya isimleri kapakta belirtilmiş olup, bunlara ilişkin cins ve türlerin sistematik olarak sınıflandırılmaları, ayrıntılı sinonim listeleri, taxonomik tartışmaları ve ülkesel ve bölgesel anlamda stratigrafik-paleocoğrafik dağılımları içindeki bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Lokalitelere göre yaş dağılımları anlatılırken, Avusturya'nın yanısıra, fosilin bulunduğu Avrupa, Asya ve Afrika gibi diğer bölgelerdeki lokaliteler ve stratigrafik düzeyler de (tüm Akdeniz, Atlantik, Indo-pasifik, Doğu Paratetis ile Merkezi Paratetis kapsamındaki diğer bölge ve havzalar dahil) detaylı referans bilgileri ile beraber (yazar adı, senesi, lokalite, orijinal kat ismi ve sayfa numaraları şeklinde) verilmiştir. Yine türlerden hangilerinin hangi stratotiplerde bulunduğu, holo ve paratipleri Avusturya sınırları içerisinde sergilenen örneklerin hangileri olduğu, koleksiyon numaraları ile beraber verilmiştir. Genel olarak, bu tip kitaplarda arka bölüme ilave edilen ve taxonomik bilgilerin alfabetik sırayla düzenlendiği ve isimlerin geçtiği ilgili sayfa numaralarının gösterildiği index bölümünün kullanılmadığı göze çarpmıştır. Bunun yerine, “içindekiler” bölümünde sadece familya isimlerinin ve ilgili sayfa numaralarının verilmesi tercih edilmiştir.

Her cildin arka bölümü, fosillere ait her çeşit ayrıntının görülebildiği yüksek kaliteye sahip fotoğraflardan oluşan levhalara ayrılmıştır. Levha numaraları da tıpkı sayfa numaraları gibi bir önceki ciltte kaldığı yerden devam etmektedir. Bazı türler için birinci ve üçüncü ciltlerde ilave çizim ve resimlere de yer verildiği dikkat çekmektedir.

Baskıdan sonra gözden kaçmış hatalar, bir sonraki cildin ön bölümüne ilave edilmiştir. Bu nedenle, bu üç kitap birbirini takip eden ve birlikte incelenmesi gereken bir yapıya sahiptir. Yazı dili Almanca olmakla beraber, coğrafik isimler ve bilimsel terimler konuya yakın araştırmacılar tarafından kolaylıkla anlaşılabilir niteliktedir. Katalogların gerek anlatım düzeni ve gerekse yüksek baskı kalitesine sahip A4 boyutundaki sayfaları, okuyucunun gözüne hitap eden ve kolaylık sağlayan unsurlar arasındadır.

Kitapta, Avusturya'nın bir çok lokalitesinden uzun yıllar boyunca derlenen (Hoernes ve Schaffer'in koleksiyonları dahil) ve son derece iyi koşullarda saklanarak günümüze kadar ulaşmış olan Neojen yaşlı bivalveler uzun ve titiz bir çalışmayla incelenmiş ve sonuçta yılların birikiminin ve emeğinin ürünü olan bu değerli çalışma ortaya çıkmıştır. Bu tip katalogların ülkemizde için de oluşturulma çabaları göz önünde bulundurulduğunda, bu seriye ait kitaplar örnek çalışma olarak değerlendirilebilir.

Bu arada ülkemizin farklı paleocoğrafik/coğrafik alanlarında, jeolojik çağlardan günümüze kadar uzanan endemizm süreci ve bunun bivalveler üzerinde nasıl bir evrimsel değişime neden olduğu, yakın paleocoğrafik alanlardaki değişimlerin incelenmesi ve korele edilmesiyle ortaya konulabilir. Bu nedenle, bu katalog serisi, paleontoloji ve jeoloji konusunda çalışan araştırmacılar için hem iyi bir referans olarak kabul edilebilir hem de ülkemiz için de benzer katalogların oluşturulması yönünde örnek oluşturabilir.

Sipariş için bağlantı kurulacak adresler:

Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften / Austrian Academy of Science Press, A-1011 Wien, Postfach 471, Postgasse 7/4, Tel. +43-1-515 81/DW 402-406, Fax +43-1-515 81-400

<http://verlag.oeaw.ac.at>, e-mail:verlag@oeaw.ac.at

UID-Nr.: ATU 16261605, FN 71839x Handelsgericht Wien, DVR: 0096385

Ortwin SHULTZ: Naturhistorisches Museum, A-1014, Wien, Burgring 7

Werner PILLER: Universität Graz, Institut für Geologie und Paläontologie, A-8010 Graz, Heinrichstraße 26